

Інститут мистецтвознавства, фольклористики
та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України

Український обрядовий фольклор західних земель

Регіональна музична антологія

**Бесарабія. Бойківщина. Буковина. Волинь. Галичина.
Гуцульщина. Закарпаття. Лемківщина. Підляшшя.
Поділля. Полісся. Покуття. Холмщина**

Уклав Анатолій Іваницький

Вінниця
Нова Книга
2012

УДК 398(477.8)
ББК 82.3(4УКР)-3
У 45

Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології
ім. М. Т. Рильського НАН України

Рецензенти:

О. С. Смоляк, доктор мистецтвознавства, професор, завідувач кафедри музикознавства Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка;

С. Й. Лісецький, кандидат мистецтвознавства, професор Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв.

Відповідальний редактор – академік НАН України **Г. А. Скрипник**.

*Упорядкування та вступна стаття доктора мистецтвознавства,
професора А. І. Іваницького.*

Український обрядовий фольклор західних земель : Музична
У 45 антологія [Текст] (Бесарабія. Бойківщина. Буковина. Волинь. Галичина.
Гуцульщина. Закарпаття. Лемківщина. Підляшшя. Поділля. Полісся. По-
куття. Холмщина) / Відп. ред. Г. А. Скрипник ; упоряд. та вступ. стаття
А. І. Іваницького. — Вінниця : Нова Книга, 2012. — 624 с. : нот.
ISMN 979-0-707505-71-7

Фольклор західних земель є регіоном постійних фахових зацікавлень етно-музикологів, істориків культури, етнографів, палеопсихологів. В науковій розвідці упорядника порушується ряд методологічних проблем, а також наголошено на давніх езотеричних зв'язках між землеробством, ініціальною магією, генезою й функціями обрядового музично-пісенного фольклору. Особливістю збірника є подача пісень з урахуванням язичницьких солярних та родинних культів.

УДК 398(477.8)
ББК 82.3(4УКР)-3

ISMN 979-0-707505-71-7

© Іваницький А. І., упорядник, 2012
© Нова Книга, оформлення, 2012

Зміст

Від упорядника	5
Обрядові пісні та їх генеза	
1. Функційно-магічна сутність обрядової пісенності	8
2. Світоглядні, індивідуально-продуктивні та колективно-охоронні чинники генези фольклору	37
Зимове сонцестояння та зимові пісні	66
Традиційні народні колядки.....	66
“Коза”	101
Гейкання. Посівання (посипання).....	107
Щедрівки.....	111
Маланка.....	136
Водохреща (Йордань)	147
Церковні коляди.....	155
Книжні святочні (канти, псалми).....	165
Масниця. Колодій	170
Весняне рівнодення та весняні пісні	178
Заклички	178
Ключові (“криві”) і дволінійні танки та ігри.....	187
Кругові танки	237
Рогульки	259
Риндзівки	273
Русалії. Куст.....	280
Русальні пісні.....	280
Кустові пісні	289

Літнє сонцестояння та літні пісні.....	301
Купайло	301
Собіткові пісні.....	314
Петрівка.....	319
Копальницькі та гоєканя.....	329
Косовиця.....	335
Гребовиця.....	346
Жнива	348
Весілля та весільні пісні.....	376
Нецезуровані ладкання	376
Цезуровані строфічні ладкання	397
Строфічні весільні пісні.....	421
Весільні приспівки. Пританцівки. Вівати	460
Родини. Хрестини. Іменини	489
Родини	489
Хрестини	505
Бесідні пісні.....	519
Пісні з пританцівками	540
<i>Ярослав Бодак</i> . Лемківські хрестини на Горличчині	550
<i>Оксана Стебельська</i> . Іменини та петрування на Львівщині	563
Поховальні ритуальні співи	568
Поминальні голосільні рецитації.....	568
Жартівливі голосільні рецитації	584
Поминальні строфічні пісні.....	587
Показчики	594
Словник діалектизмів.....	594
Регіональний показчик	596
Бібліографія	598
Алфавітний показчик	604

Від упорядника

У книзі вміщено обрядові пісні західних земель України включно з територіями, які перебувають поза нинішніми кордонами держави. Представлені у виданні регіони — найбагатші в українському фольклорі (і в цілому в Слов'янщині) на твори обрядової — календарної та родинної — традицій. У будові й виконанні найдавніших обрядових пісень збереглися численні рештки світогляду й музичного мислення наших пращурів від епохи землеробського неоліту та індоєвропейської доби. Тому обрядовий фольклор завжди становив (і становить) виняткову пізнавальну цінність для етномузиколога, історика культури, етнографа, палеопсихолога.

Збірник укладено за польовими та архівними записами й публікаціями ХІХ—ХХІ століть. Підбір та розташування пісень у збірнику скеровано на виявлення функційних, регіональних, жанрових та субетнічних особливостей української пісенності за регіонами, починаючи від Центрального Полісся, Східного Поділля — і далі на захід, включно з Лемківщиною. Обрядовий фольклор подається з урахуванням досягнень палеопсихології у сфері декодування особливостей мислення й світобачення населення наших земель від початку землеробського неоліту й до середньовіччя.

Календарний фольклор пов'язаний із *сезонною циклічністю* та *аграрною магією* землеробського року. Функції календарних пісень простежуються на підставі їх розташування навколо трьох солярних вузлів, на які зорієнтована аграрна практика та пов'язані з нею вірування й магія: зимове сонцестояння, весняне рівнодення, літнє сонцестояння. Родинно-обрядовий фольклор так само функційно визначений. Його жанри розосереджені за трьома ініціальними з'явами людини *у родо-племінній свідомості*: народинами, весіллям, похованням.

У збірнику пісні згруповано в тематичні й функційні блоки. Всередині блоків вони розташовуються послідовно зі сходу на захід за *паспортами записів*. Більшість записів має *адміністративні*

позначки (область, район), які не завжди співпадають із етнографічними зонами: паспорти вказують тільки на поземельний пункт, розміщений на адміністративній карті.

За пізнього Середньовіччя та в останні два-три століття сталося часткове пристосування деяких жанрів до церковного календаря. Також відбулися новітні доповнення до масиву давньо-традиційних жанрів (особливо в поетичному змістові), деяке їх осучаснення та часткові деформації старовинних традицій. Задля повноти уявлень про еволюцію фольклорної обрядової пісенності, у збірникові подається також ряд новотворів. Для історично-типологічних наукових дослідів вони не становлять ваги, але мають власне коло зацікавлень і є складником побутової культури останніх століть.

Одним із міркувань укладення обрядового тому регіональної Антології західних земель був намір відтворити історію генези й еволюції насамперед календарної обрядової традиції — від її зародження на початку землеробського неоліту й до сучасного стану. Збірник є не лише фольклорно-документальним зводом, але виявляє бачення упорядником історії усної культури та пропонує шляхи подальшого осмислення магічних та езотеричних рушіїв обрядовості.

Використана література та шифри рукописних фондів подаються в бібліографії. До тому добиралися, за одиничними винятками, лише паспортизовані зразки. Ноти, при яких не містилося принаймні 3–4 строфи тексту (як у Оскара Кольберга, Йосипа Роздольського, Станіслава Людкевича, Климента Квітки, Зиновія Лиська та ін.), за окремими винятками, до Антології не включалися. Правопис словесних текстів подається за оригіналами рукописів чи за друківаними джерелами із збереженням засвідченої вимови та мовних діалектів. У більшості публікацій другої половини 1930-х — кінця 1980-х років діалектизми в текстах правилися за зразком літературної мови. Такі пісенні тексти подаються за правописом тодішніх публікацій. У випадках збігу заголовків у кількох піснях, поставлено літери *А, Б, В*. Вони не є вказівкою на варіанти.

За основу укладання збірника взято два принципи — функційний та поземельний. Докладніші відомості про упорядкування й осмислення обрядового фольклору подаються в статті упорядника “Обрядові пісні та їх генеза”.

У деяких випадках упорядник змінив (або поставив при їх відсутності — як у Станіслава Людкевича) музичні розміри. Суттєві корективи оговорено при нотах. У записах, де в музичному розмірі був відсутній знаменник, його поставлено без коментарів.

У кінці тому вміщено таблицю, де подано звід пісень за регіонами.

Упорядник висловлює щиру подяку колегам, які надали власні польові матеріали для тому. Прізвища записувачів зазначені в паспортах біля пісень та вказані в бібліографії.